

FILMSKI FESTIVAL FANTASIA

MAŠA PEČE

Fantastika v času pandemije

24. mednarodni filmski festival Fantasia,
20. avgust – 2. september 2020

Leta 1996 ustanovljeni Mednarodni filmski festival Fantasia v Montrealu velja za enega največjih in najbolj vplivnih festivalov fantastičnega filma v svetovnem merilu (letošnja, spletna edicija je obsegala dobrih sto celovečercer in dvakrat toliko kratkih filmov). Fantasia je tudi osrednji dogodek te vrste na severnoameriški celini, čeprav bi na prvo žogo bržkone sklepali, da ta status pripada kateremu od številnih ameriških festivalov žanrskega filma, denimo razvpitemu Fantastic Festu iz tekasaškega Austina. Združene države v zgodovini in sodobnosti seveda ohranjajo žanrski primat, po obsegu produkcije, po številu svetovno znanih in kulturnih filmskih ustvarjalcev ter ne nazadnje kot izvor številnih podžanrov. A tudi Kanada je bila in ostaja sila plodno gojišče žanrskih avtorjev, ki se v novem tisočletju razvija v pravo cinefilsko žanrsko Meko; poleg številčne filmske produkcije, ki smo ji vsako leto priča v festivalskem tokokrogu, domuje v Torontu danes najbolj priznana in prominentna žanrska revija *Rue Morgue* (ustanovljena 1997), medtem ko ima v Montrealu sedež neodvisni možganski trust žanrske

teorije, zgodovine in prakse Miskatonic Institute of Horror Studies (poimenovan po Lovecraftovi fiktivni univerzi), ki ga je leta 2010 ustanovila teoretičarka in kuratorica Kier-La Janisse, podružnice pa ima danes že tudi v New Yorku, Los Angelesu in Londonu.

Toda pomen in pomembnost festivala Fantasia ne izvirata zgolj iz quebeške provenience, temveč iz njegove idejne in programske politike. Žanrske festivale po Evropi in svetu sicer povezuje močna pripadnost, skupni etos, ki pravi, »žanr ni zgolj film, je način življenja«. Toda hkrati jih lahko hitro razdelimo v nekaj ločenih idejnih taborov: nekateri so zlasti industrijske platforme (ti se vzdržijo osebne estetske selekcije v imenu čim večjega pregleda sodobne produkcije in mreženja producentov, distributerjev, selektorjev, skratka kupcev in prodajalcev); mnogo je takšnih, ki jih imenujem »fanboy« festivali (ti favorizirajo vidike družabnosti, zabave in nostalgije vrnitve k junakom, filmom, videoigram našega in vašega otroštva; posvečeni in podrejeni so okusu žanrskih ljubiteljev, *fandoma*); nekateri festivali so bolj konvencionalni, klasični (ti dajejo prednost umetniški in tudi *mainstream* produkciji pred obrobjem in ekscesom, v njihovih retrospektivah boste našli prej velike klasike kot obskurne kuriozitet); in potem so tu cinefilski festivali, ki gradijo pestre, eklektične in nekonvencionalne filmske programe – namesto nekritičnih pregledov sodobne produkcije ponujajo kritično inkluzivnost raznolikih in raznorodnih estetik in produkcijskih kontekstov: všečni *crowd pleaser* bo tu postavljen ob bok težkemu *undergroundu* in skrajno osebnim, avtorskim, včasih že kar hermetičnim govoricam, klena žanrska bera pa v dialog z mejnimi, na videz nežanrskimi filmi. Programi, skratka, ki dajejo misliti, v najboljšem primeru o filmu in svetu.

Ustvarjalci Fantasie so uspeli izgraditi festival za občinstvo žanrskih cinefilov in hkrati industrijsko platformo za

CRAZY SAMURAI MUSASHI (2020)

DINNER IN AMERICA (2020)

LABYRINTH OF CINEMA (2020)

filmsko stroko. To jim je uspelo, ker so med obema vidikoma ohranili ločnico. Forum *Frontières*, ki ga Fantasia od leta 2017 organizira v sodelovanju s cansko filmsko tržnico Marché du Film, je vodilna mednarodna koprodukciska platforma za producente in ustvarjalce žanrskega filma (odvija se trikrat letno; februarja kot potujoči dogodek, maja v Cannesu in julija v okviru festivala Fantasia). Toda ta industrijski vidik festivala ne vpliva in ne pogojuje njegove programske selekcije in ponudbe. Njegov čudovito neodvisen in eklektičen filmski program je namenjen gledalcu, natančneje žanrskemu ljubitelju in poznavalcu. V osrednji tekmovalni sekciji se za nagrado črni vranec (*Cheval Noir*) potegujejo tako samosvoje avtorske vizije kot mednarodne, komercialno dostopnejše uspešnice; tu so nato sekcije, posvečene animiranemu in dokumentarnemu filmu, sodobnim quebeškimi avtorjem in retrospektivnim programom; in nazadnje sta tu cinefilska paradna konja, sekciji *Camera Lucida* in *Fantasia Underground* – prva predstavlja izvirne, osebne, eksperimentalne vizije z obronkov žanrskega filma; druga dela drznih, neodvisnih outsiderjev, ki si upajo tvegati (pod sloganom »revolucija se začne tukaj«).

Kljub katastrofalnemu letu 2020, ki je postavilo na glavo tudi filmsko produkcijo, distribucijo in celoten festivalski krog, dobrih, zanimivih, tudi sijajnih žanrskih filmov letos na našo vsesplošno radost ne manjka. Naj tu predstavim zgolj peščico, a tisto, ki jo kanim v prihodnje pokazati na festivalu Kurja Polt. Prvi je poslednji film letos preminulega japonskega velikana Nobuhika Ōbayashija, neutrudnega antikonformista, zagrizenega pacifista in večno mladega filmskega eksperimentatorja. Ko se je Ōbayashi letošnjega aprila poslovil od sveta, jih je imel 82. Pred štirimi leti so mu zdravniki odkrili pljučnega raka, že v četrtem stadiju. Rekli so mu, da ima le še kakšen mesec, dva življenja. On pa je zabrusil: »Ne, posneti moram še dva filma.« Dva protivojna speva, dva poklona nedolžnosti in optimizmu

#SHAKESPEARES SHITSTORM (2020)

mladosti, dve orjaški odi filmu. **Hanagatami** (2017) smo prikazali na festivalu Kurja Polt leta 2019, avtorjev *magnum opus* **Labyrinth of Cinema** (2019) bomo pripeljali prihodnje leto.

Povsem drugače, a nič manj unikaten je **Crazy Samurai Musashi** (2020), ki ga režira Yūji Shimomura, kot scenarist pa podpiše žanrski prvak Sion Sono. Toda glavni avtor filma je tu igralec, kaskader in virtuoz filmske koreografije borilnih veščin Tak Sakaguchi. Po kratki uvodni ekspoziciji se pred nami odvrti 77-minutna sekvenca, v kateri se Tak kot sloviti japonski samuraj in nikoli poraženi mečevalec Musashi Miyamoto (1584–1645) bori s 400 nasprotniki – v realnem času in enem samem posnetku. V skladu s samurajsko etiko ga ti kajpak oblegajo posamično, drug za drugim, medtem ko postaja Musashi/Tak vidno izmučen in izjejan. Naturalistično, kot bi gledali prave samuraje v boju. Banalno, kot bi gledali igralce-samuraje med vajo. Ne toliko poklon *chanbari*, samurajskemu filmu, kot poklon umetnosti in naporu mečevanja samega. Poklon in v isti dihi popolna demistifikacija, matematična razčlemba tehnike in etosa mečevanja. Impresivno, dolgočasno, meditativno, naporno ... Čudovito! Drzen koncept filmarjev, hrana za možgane gledalcev.

Tudi Evropa letos ne zaostaja, od nemških arthouse-žanrskih hibridov **Schlaf** (2020) Michaela Venusa in **Fellwechselzeit** (2020) Sabine Mertens s srhljivimi sublimnimi pretnjami različnih mračnih poglavij nemške preteklosti, prek anarhično komične animacije o ponorelih mlekarjih **Stari mlekar** (Vanamehe film, 2019) estonskega dvojca Oskarja Lehemaaja in Mikka Mägija, originalne in domiselne izvedbe najbolj obrabljene premise »psihopat lovi žensko po gozdu« v filmu **Hunted** (2020) Vincenta Paronnauda (sorežiserja in scenarista filma **Persepolis**, 2007), do čisto prave B in *trash* zombijade **Yummy** (2019) Nizozemca Larsa Damoiseauxa. Pa se je zdelo, da takšnih ne delajo več.

Tudi **Dinner in America** (2020) Adama Rehmeierja je eden tistih, ki jih »ne delajo več«. Namreč, avtentičen ameriški *indie*, kakršnih se spomnimo iz zlate dobe devetdesetih. Nič metafilmski, nič samorefleksiven in ciničen, pač pa tiste vrste odkritosrčen, neposreden film, ki svoje srce nosi na rokavu. *Dinner in America* je tudi eden najbolj »feel good« filmov letošnjega leta, smešen, ne da bi se naprezal, pameten, ne da bi bil pretenciozen, in presenetljivo seksi. Z malo šale bi lahko rekli **Umazani ples** (*Dirty Dancing*, 1987, Emile Ardolino) v ameriški garažni pop punk izvedbi.

Če pa ta ameriški neodvisni film in tudi to iskrenost privijemo »do enajstke«, kot se reče, dobimo enega najbolj čudovito, brezsrčno neposrednih, »no bullshit« filmov letošnjega leta: **#ShakespearesShitstorm** (2020) Lloyd Kaufmana in njegovih pajdašev iz Tromavilla. Zadnja leta z osuplostjo ugotavljamo, da zlata doba zloglasne *trash* in *schlock* B-filmske produkcije Troma Entertainment niso bila osemdeseta. Zlata doba je tu in zdaj. Striček Lloyd je v vrhunski formi. V formi sodobne satirične adaptacije Shakespearjevega *Viharja* se je tokrat lotil vsega, kar je gnilo v njegovi deželi: od primeža farmacevtske industrije in zasvojenosti z opiaty do izroditve interneta, nekoč obetajočega orodja svobodne informacijske družbe, v platformo samopromocije in rastoče hipokrizije v času družabnih omrežij. In potem so tu kiti, ki jih napenja ... To je pristen ameriški *underground*.

Za konec še nekaj besed o virtualizaciji naše – tudi filmske in festivalske – realnosti, kot smo ji priča v tem turbulentnem letu 2020. Tisti, ki se s filmom ukvarjamo poklicno, redno obiskujemo filmske festivale in si tam ogledamo po pet, šest, tudi sedem filmov dnevno, smo se letos dodobra ovedli vseh vrlin fizičnih in slabosti spletnih filmskih dogodkov. Sedeč v domačih naslonjačih smo si lahko v teku spletnih festivalov letos ogledali tudi po deset, enajst, celo dvanajst filmov dnevno.

STARI MLEKAR (2019)

Toda med to novo odkrito psihofizično torturo smo hitro spoznali, kako dragocena je tista festivalska hitra hoja med kinodvoranami, med katero se prezračijo misli in telo. Kako nepogrešljivi sta skupnost gledalcev in izmenjava mnenj s poklicnimi kolegi, saj so sicer vsi ti videni filmi kot tista drevesa, ki padajo v gozdu, pa ni nikogar tam, da bi jih slišal.

Fantasia je to monotonost domačega spletnega gledanja in odsotnost živega medčloveškega stika napadla z rafalom raznolikih spremljevalnih dogodkov, ki so uspeli popestriti inertnost gledanja po tekočem traku ter s svojo neposrednostjo in neformalnostjo ustvariti celo občutek skupnosti in živega prisostvovanja.¹ Poleg množice spletnih pogovorov s filmskimi avtorji so nagovorili cel kup aktualnih vidikov, ki danes okupirajo (tudi) žanrsko arenno: od teoretskega prispevka v predavanju »Afrofuturizem: vizije prihodnosti z 'Druge' strani«, prek dveh ženskih omizij na temi »Preobrazba filmske ekstaze skozi sodoben ženski pogled na spolnost« in »Žanrski film kot politična in družbena kritika«, do pogovora z uredništvom revije *Rue Morgue* o izzivih sodobnega založništva z naslovom »Tisk ni mrtev«. O pomenu in delu žanrskih video založnikov je tekla beseda na okrogli mizi »Butične video založbe in filmski festivali v času pandemije«, ameriški žanrski kritik in dolgoletni urednik revij *Fangoria* in *Rue Morgue* Michael Gingold se je sprehodil skozi zgodovino reprezentacij in lokacij mesta New York v žanrskem filmu. Posebna in osebna poklona sta šla letos preminulima velikanoma žanra, Stuartu Gordonu in Joséju Mojici Marinsu. Že pregovorno izmuzljivi in nedostopni John Carpenter se je ob prejemu nagrade za življenjsko delo pomudil v kar enournem pogovoru. Vrhunec pa je bila brez dvoma »Virtualna rojstnodnevna žurka za Garyja Shermana«, režiserja kulturnih filmov **Death Line** (1972) in **Dead & Buried** (1981), na kateri se je v dobrih dveh urah zvrstil cel kup neverjetnih anekdot s Shermanovih filmskih snemanj in več kot 60 filmskih gostov, vključno s starimi žanrskimi mački, Johnom McNaughtonom, Mickom Garrisonom in Williamom Lustigom.

Dandanes veliko poslušamo in razpravljamo o primerih »dobrih praks« in letošnji festival Fantasia vsekakor služi kot odličan primer dobre prakse spletnega festivala. A da ne bo pomote, gledanje filmov se mora čim prej vrniti in ohraniti v kinodvorani. Naj zaključim v žanrskem duhu in z motom letošnjega festivala fantastičnega filma SLASH na Dunaju, katerega programske soustvarjam: »*Less streaming, more screaming!*«

1 Večina spremljevalnih dogodkov je prosto dostopna na spletu. Povezave najdete na: <https://fantasiafestival.com/en/special-events>.